

Od tradicionalnog do suvremenog vrtića - put razvoja kvalitete

---

Božić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:577599>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-25**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Božić

**OD TRADICIONALNOG DO SUVREMENOG VRTIĆA – PUT
RAZVOJA KVALITETE**

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Zagreb

Ana Božić

**OD TRADICIONALNOG DO SUVREMENOG VRTIĆA – PUT
RAZVOJA KVALITETE**

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Anka Jurčević Lozančić

Zagreb, srpanj 2022.

„Nema jasnijeg prikaza duše jednog društva od načina na koji tretira svoju djecu.

Nije izvan naših mogućnosti stvaranja svijeta u kojem sva djeca imaju pristup dobrom obrazovanju.

Oni koji ne vjeruju u to imaju malu maštu.“

Nelson Mandela

SADRŽAJ

<u>SAŽETAK</u>	1
<u>SUMMARY:</u>	1
<u>1. UVOD</u>	3
<u>2. PREDŠKOLSKE USTANOVE – POVIJESNI PRISTUP</u>	4
<u>2.a. PUT RAZVOJA DJEČJEG VRTIĆA DUGA RESA – OD 1926. GODINE DO DANAS</u>	5
<u>2.b. RAZVOJ PREDŠKOLSKIH PROGRAMA - OD TRADICIONALNIH DO SUVREMENIH</u>	26
<u>3. DJEČJA IGRA</u>	33
<u>4. SUVREMENO SHVAĆANJE RANOG DJETINJSTVA</u>	37
<u>5. POJMOVNO ODREĐENJE KURIKULUMA RANOG ODGOJA I OBRAZOVANJA</u>	40
<u>6. ZAKLJUČAK</u>	45
<u>LITERATURA</u>	46
<u>POPIS SLIKA</u>	47

SAŽETAK

U ovom radu razmatra se povijest ranog i predškolskog odgoja u Republici Hrvatskoj, konkretnije razvoj Dječjeg vrtića Duga Resa, jednog od najstarijih dječjih vrtića na našem prostoru i njegovoj dugoj tradiciji organizirane skrbi za djecu rane i predškolske dobi. Prikazan je put rasta od tradicionalnog do suvremenog vrtića, a time i razvoj njegove kvalitete. Kontinuitet razvoja vrtića prikazan je i opisan u ovome radu, od 1926. godine do danas. Kako u svijetu, odnosno Europi, tako i kod nas događale su se kontinuirane promjene, nadogradnje, profesionalna usavršavanja i razvoj standarda za rani i predškolski odgoj. Mijenjala su se imena od zabavišta, obdaništa, dječjih jaslica i vrtića do ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Uz promjene naziva istaknuti su načini rada i programi odgojno-obrazovnog rada, razvoja kurikuluma, od njegovih prvih početaka do danas. Donošenjem Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) prepoznat je put razvoja kvalitete ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koji je usmjeren na dobrobit djeteta i njegov cjelovit rast i razvoj, što se naglasilo, približilo i objasnilo u ovome radu.

Ključne riječi: povijest, dječji vrtić, tradicija, kontinuitet, suvremene paradigme, kurikulum

SUMMARY:

This master thesis discusses the history of organized early preschool education in the Republic of Croatia. We will walk through the history of the Duga Resa Kindergarten, one of the oldest kindergartens in Croatia and its long tradition of organized care for children of early and preschool age. The path of growth from traditional to modern kindergarten, and thus the development of the quality and excellence is core of this thesis. Most importantly, the uninterrupted continuity of kindergarten development from year 1926 will be shown and explained. Worldwide, in Europe, and in our country, there has been continuous changes, upgrades, improvements in institutions and standards for early preschool education. Organizations were changing their names from play schools, day cares, nurseries to kindergartens, so that today all institutions are called Kindergartens. Along with the names were changing, the ways of working attitudes and programs that have been adopted on from the very beginning until today are highlighted in this thesis. The way children are playing and toys they

have were also changed throughout history. The modern way of life has brought a different conception of early childhood and child development. Today's National Curriculum for Early and Preschool Education is highlighted as an extremely important document that directs the way how to work in every kindergarten in the Republic of Croatia and determines all the essential components of an educational standards.

To know which path we want to take in the development of Croatian early and preschool education we need to know history well to understand the path that teaches us life and showing new directions.

Key words: history, kindergarten, tradition, continuity, contemporary, curriculum

1. UVOD

Povijesni zapisi govore o dugoj tradiciji razvoja ranog i predškolskog odgoja u Republici Hrvatskoj, odnosno o razvoju institucijskog predškolskog odgoja. Trebalo je proći puno vremena, različitih događanja, primjerice industrijskih revolucija, ratova, obnove društava, novih zakonskih uređenja sve dok nismo oformili današnje predškolske ustanove. Nelson Mandela je uvijek isticao da nema jasnijeg prikaza duše jednog društva od načina na koji tretira svoju djecu. Navedena misao je polazna osnova za osvjetljavanja razvoja ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a time i vrtića Duga Resa.

Dječji vrtić Duga Resa počeo je s radom davne 1926. godine i do današnjeg dana nikada nije prekinut kontinuitet u njegovom radu, ali su se neprestano mijenjali uvjeti, načini rada, potrebe za institucijskim odgojem, a samim time zbrinjavanjem djece u kontroliranim uvjetima. Kroz respektabilan period njegovog razvoja, ukupno devedeset šest godina, prikazan je vrlo pomno povijesni tijek različitih promjena.

2. PREDŠKOLSKE USTANOVE – POVIJESNI PRISTUP

Predškolske ustanove od samog početka bavile su se odgojem djeteta najranije dobi. Pjestovališta, čuvališta, zabavišta i obdaništa samo su neki od naziva ustanova koje su preteče današnji dječjih vrtića u Republici Hrvatskoj. Upravo te nazive prva klasificira Antonija Kassowitz-Cvijić (rođena 1865.god.), hrvatska pedagoška djelatnica, zabavišna učiteljica i autorica prvog priručnika za odgoj predškolske djece „Rukovod za zabavišta“ iz 1895. godine. Prvo zagrebačko privatno dječje zabavište otvoreno je 1869. godine, a osnovala ga je Antonijina majka Antonija Cvijić Lukšić. Prvo zabavište uzdržavano od strane grada Zagreba osnovano je 1882. godine čija je predstojnica bila također Antonija Cvijić-Lukšić (Došen-Dobud, 2019:51-54). Anka Došen-Dobud (2019) u svom djelu „Nove slike iz povijesti predškolskog odgoja“ posebno se bavi nazivima i modelima predškolskih ustanova kroz povijest. Tako primjerice *Pjestovalište* je bio sinonim za dadilište, odnosno kolijevku ili jaslice u koje su se smještavala djeca od 14 dana života do treće godine života djeteta. Za njihov rad zalagale su se katoličke crkvene udruge, a namjena im je bila da „doskoče nevolji sitne dječice siromašnih slojeva“ (Došen-Dobud, 2019:56). Prema podacima (iz nama dostupne literature) nije bila vidljiva pripremljenost osoba koje rade s tako malenom djecom. Zapisi informiraju o organizaciji prostora, primjerice „soba povitih“ (Došen-Dobud, 2019:56) koja se odnosi na prostor u kojem borave djeca povijena u pelene, zatim soba namijenjena za one koji pužu te soba za djecu koja su pokretna i koja su mogla dobiti neku igračku. Djeca su bila nadzirana i kontrolirana od strane čuvarica. Sva su se pjestovališta održavala dobročinstvima građana i udruga a vrlo rijetko općina.

Nadalje „Čuvališta“ (Došen-Dobud, 2019:57) su nastajala iz potrebe zbrinjavanja napuštene i zapuštene djece. Bilo je važno da ih se skloni s ulica pa su čuvališta samim time bila srodna i sirotištima u kojima su bila djeca bez roditelja i skrbnika. Čuvališta su zbrinjavala djecu od treće godine starosti pa do polaska u školu te su djeca u njima boravila od 7 do 18 sati. Odgojni rad se odnosio isključivo na učenje pristojnom ponašanju, učenju pjevanja i molitva. U zapisima Dubrovačke Republike stoji da su oni već u 15. stoljeću imali tzv. kuću milosrđa (Došen-Dobud, 2019: 57) koja je bila preteča svim čuvalištima dok su ona prethodila osnivanju „Zabavišta“. Antonija Cvijić (Došen-Dobud, 2019) je isticala da s obzirom na uvjete života obiteljski odgoj nije bio povoljan pa su nužna bila zabavišta koja su nadopunila i nadoknadila „nesavršen“ (2019: 58) odgoj u obitelji. Zabavišta su bila namijenjena svim slojevima pučanstva te jednako kao čuvališta od treće godine starosti do polaska u školu. Zabavišta su kontrolirana

od strane općine, države, društvenih zaklada, pojedinaca te je istaknuto da su mnogi tvorničari u Europi osnivali za djecu svojih radnika.

U „Novim slikama iz povijesti predškolskog odgoja“, Anka Došen Dobud navodi da tvorničari kao osnivači na našim prostorima nisu poznati (2019: 58). Ovaj Diplomski rad pokazat će suprotno. Osnivanje Zabavišta 1926. godine u Dugoj Resi od strane tvorničara Josipa Jeruzalema, Wilhelma Anningerera i Sigmunda Mendela, za djecu svojih radnika dokaz je da su postojala na našim prostorima. Tvornica se zvala „Dioničko društvo domaće tvornice predenja i tkanja pamuka Duga Resa“. Kasnije se naziv 1945. godine promijenio u „Pamučna industrija Duga Resa“(75-godina Pamučne Industrije Duga Resa, 1959).

„Kod nas, kao i u drugim europskim zemljama, postoji koincidencija između pojave industrijalizacije s onime što ju je pratilo – stvaranje i porast broja industrijskih radnika, početak raslojavanja patrijarhalnog sela te razni oblici sve očividnijih socijalnih problema“.
(Došen-Dobud 2019: 52)

Prema spomenutoj autorici pučka ili kombinirana zabavišta je četvrti pojam odgojnog sustava djece koji navodi Antonija Cvijić, a odnosi se na spoj čuvališta i zabavišta. Kod njih je istaknuta dvojaka uloga, socijalna i pedagoška namjena. Kao i u čuvalištu djeca su bila na cjelodnevnom boravku, ali su se par sati tijekom dana obučavala od strane učiteljice zabavišta. Za njih je bilo karakteristično isticanje da djeca dobivaju „svjestan i temeljit uzgoj“ (Došen-Dobud, 2019: 58). Uvidom u literaturu iščitavamo da je upravo Antonija Cvijić predvidjela nestanak čuvališta, dok će zabavišta preuzeti provođenje odgoja na našim prostorima. Također je već tada, početkom 19. stoljeća, najavila da će doći u budućnosti vrijeme zbrinjavanja i odgoja djece bez posebnih potreba zbrinjavanja socijalno ugrožene djece. Danas težimo da dječji vrtići budu dostupni svoj djeci i da svi imaju jednake mogućnosti i uvjete organiziranog ranog i predškolskog odgoja.

2.a. PUT RAZVOJA DJEČJEG VRTIĆA DUGA RESA – OD 1926. GODINE DO DANAS

Pregledom relevantnih zapisa vidljivo je da vlasnici „Tvornice predenja i tkanja Duga Resa“ davne 1926. godine otvaraju Zabavište za djecu svojih radnika.

Slika 1. Zgrada konjušnice (2016) preuređena u prostor Dječjeg zabavišta (1926) za djecu radnika tvornice (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Sama zgrada sagrađena je deset godina ranije i prva funkcija je bila za konjušnicu vlasnika Tvornice. S obzirom da su se djeca trebala negdje smjesti, dok su prije svega majke u Tvornici, donji dio se adaptirao u dvije prostorije za djecu, a gornji tavanski prostor uredio se za stan „zabavije“ Marije Polović. Ona je sa djecom bila od 1926. do 1928.godine. Nakon toga se vratila u obližnje selo da bude s majkom. Osigurano stanovanje uz rad je tada bilo neizbježno, ali i nužno jer nije bilo mogućnosti putovanja kao ni posjedovanja prijevoznog sredstva (Spomen knjiga DV Duga Resa, 1926-1928).

Upravo je to Zabavište začetak današnjeg Dječjeg vrtića Duga Resa koji je najstariji vrtić na našim prostorima. Pritom se prije svega misli na neprekidni kontinuitet u njegovom radu. Naime, od davne 1926. nikada nije došlo do prekida rada odnosno pružanja usluge odgoja i obrazovanja za djecu grada Duge Rese, uključujući sve ratove kroz koje je ustanova prolazila kao i druge poteškoće u vidu pandemija, bolesti, siromaštva.

Kada bismo pokušali odgovoriti na pitanje kako je djelovalo Zabavište tada bismo ponajprije istaknuli njegove organizacijske osobitosti. Imali su dvije prostorije u kojoj je bilo zajedno smješteno 50-ero djece i zajedno su činili jednu skupinu. Prema nama dostupnim izvorima informacija istaknuli bismo da su u prvoj prostoriji klupe bile smještene uz zid, dok je pod bio slobodan. Na zidovima su bile smještene slike, plakati koji su predstavljali nešto što

djeca trebaju vidjeti i naučiti. Te fotografije-plakati imali su edukativne značajke. Djeca su učila recitacije, priče i kola koje je znala zabavija. Podučavala je „iz glave“. Priručnika nije bilo.

Slika 2. Prva učionica za mlađu djecu (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

U drugoj prostoriji za stariju djecu, klupe su bile u redovima i nizu kroz cijelu prostoriju. Imali su ploču za pisanje kredom kao u školi. Djeca su sjedila u klupama, a kad su bili umorni samo su naslonili glavu na tu istu klupu. Drugih načina i mogućnosti za odmor tijela nije bilo. Igračaka i didaktike nije bilo, osim par većih igračaka, npr. veći drveni konjić, maketa kuće i možda jedna lopta za igru vani. Igrali su se svojim prstima, kamenčićima, listovima drveća, vlatima trave, zemljom, slobodno i spontano.

U Zabavištu (Spomen knjiga DV Duga Resa, 1940-1947) isključivo za djecu radnika, pružale su se minimalne osnove predškolskog odgoja, dok su djeca gotovo cijeli dan bila na suhoj hrani. Kroz dan bi se možda ponudilo djeci pecivo ili kriška kruha. Radno vrijeme je bilo izjednačeno sa radnim vremenom službenika Tvornice, od 7:30 do 12:00 sati, te od 13:00 do 17:00 sati odnosno u tom periodu je s djecom bila zabavija. Ostalo vrijeme primanja i izdavanja je pokrivala čistačica. Nakon završetka Drugog svjetskog rata, stručna učiteljica odlazi na vlastiti zahtjev raditi u knjigovodstvo Pamučne industrije. Prema pisanim zapisima učiteljica se promjeni posla izuzetno veselila. U vrtiću je to bio problem dok nisu organizirali zamjenu.

Prema dokumentaciji jedan period su uz djecu bile spremačica i naizmjenice žene iz AFŽ-a (Antifašistički fronta žena) Hrvatske. Sama organizacija je djelovala na otklanjanju posljedica rata, poticanju odgoja i obrazovanja te posebno na školovanju ženske djece. Godine 1945. su upravo te žene po prvi puta organizirale pravi topli obrok, kruh i toplo mlijeko (izvor: Spomen knjiga DV Duga Resa, 1945).

Slika 3. Topli obrok, mlijeko i kruh (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Nakon Drugog svjetskog rata, 1945. godine otvorena je Socijalna pedagoška škola u Zagrebu. Prva dugorešanka koja je ikad upućena na školovanje bila je Katica Erak. Po završetku njezinog educiranja od tri mjeseca, 1946. godine, uslijedio je po prvi puta organizirani rad, uvedeni su Planovi, djeca su podijeljena na mlađu i stariju skupinu. Iste godine formiran je Odbor za uređivanje Ustanove i ispunjavanje potreba. Nakon uvođenja prvog toplog obroka, pokazala se potreba za uređivanjem prostora kuhinje te je uveden i drugi topli obrok. Spavanje na stolovima je uistinu bilo teško i gotovo nemoguće te je Odbor za uređivanje prihvatio prijedlog odgojiteljice i roditelja da se nabave ležaljke i gunjevi. Djeca od 1947. godine imaju priliku ležati i spavati u zabavištu na ispravan način. Ubrzo nakon tih troškova, ali i uvođenja dva topla obroka, boravak u ustanovi više nije bio besplatan. Roditelji, koji su ujedno bili i radnici Tvornice, morali su davati $\frac{1}{4}$ svojih tvorničkih bonova za hranu. Kasnije se napustio taj model participacije pa se uvelo plaćanje boravka, od 50 do 175 dinara po djetetu ovisno o primanju roditelja. Tvornica nije više željela snositi sve troškove. Vrijeme je pokazalo potrebu

da se u Ustanovu smještaju mlađa djeca jasličke dobi. U to vrijeme se smatralo da djecu do treće godine nije moguće obrazovati (izvor: spomen knjiga DV Duga Resa).

Slika 4. Djeca Zabavišta na svom igralištu (1949) sa prvim postavljenim klackalicama (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Prema pisanim zapisima veliki korak učinjen je izgradnjom zgrade jaslica, otvorene su 03.09.1948. godine i to isključivo za djecu do tri godine starosti. U gornjoj zgradi uređena je blagovaonica i soba za dnevni odmor. S obzirom da je bila potreba za uređivanjem i pranjem posteljine, za te poslove zaposlena je „sobovija“ (Spomen knjiga DV Duga Resa, 1948) koja je vodila brigu o svemu tome. Djeca su najveće vrijeme boravka, preko dana, bila u željeznim *kinderbetima*, osim kad bi bila vani. Slobodno hodanje po sobi dnevnog boravka i slobodna igra nije postojalo kao pojam, ali ni kao mogućnost u tadašnjoj odgojnoj praksi. Dvije godine kasnije, 1950. ustanova zapošljava prvu *stručnu* odgojiteljicu.

Slika 5. Odgojiteljica s djetetom jasličke dobi (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Slika 6. Željezni „kinderbeti“ u kojima su djeca cijelo vrijeme boravila dok su bila u unutarnjem prostoru jaslica (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Jaslička djeca su svakodnevno boravila na otvorenim prostorima. U tom periodu je također sve bilo vrlo planirano i vođeno od strane njegovateljica i odgojiteljica. Vrijeme je moralo biti ispunjeno igrama kola i šetnjama isključivo vođenih od strane odgojiteljica. Djeca su se vodila za ruke ili cijela skupina vodeći se užetom za šetnju.

Slika 7. Žene bez rupca su odgojiteljice, žena sa bijelim rupcem je njegovateljica, žena u crnom je spremačica/sobovija (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1953)

Dolaskom školovane odgojiteljica (na slici lijevo, 1950) uveden je muzički i ritmički odgoj u jaslicama. Njezina angažiranost i posvećenost glazbenom području doživljena je kao svojevrsna prijetnja, te je izazvala osjećaj nepovjerenja od strane upravitelja i roditelja. Najveća zamjerka je bila jer nije štopala vrijeme glazbenih aktivnosti već je pjevala i muzicirala u svakoj prigodi. Zapošljavanje njegovateljice je bilo iz potrebe da se higijenski uvjeti podignu na visoku razinu zbog zaštite od zaraznih bolesti. Roditelji su djecu za jaslice morali skinuti i predati na ulaznim vratima gdje je bio pult na kojem su se djeca oblačila isključivo u odjeću koja se prala na visokim temperaturama u vrtiću. Također su se djeca vrlo pomno pregledavala da bi se izbjegla mogućnost zaraznih bolesti. Kao i danas, odgojiteljice su radile s djecom u neposrednom radu pet sati, a ostalo se odnosilo na pripremu (izvor: Spomen knjiga DV Duga Resa).

Slika 8. Željezni kovčezzi koji su zaključani zbog tajnosti podataka djeteta. (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Uvođenjem mjesečnih i dnevnih planova za djecu jasličke dobi bolje se kontroliralo razvoj djeteta u fizičkom i psihičkom razvoju. Evidentirala su se psihička ponašanja i antropološka mjerenja. Svi podaci su se strogo čuvali pod ključem u malim metalnim kovčezima pa bi se reklo da je to bila preteča današnje Uredbe o zaštiti osobnih podataka. U jaslicama se po prvi puta zapošljava medicinska sestra. Dogovorio se i povremeni nadzor liječnika i njegovi pregledi djece koja borave u ustanovi.

Prvo vijeće odgojitelja osnovano je 1950. godine što je izazvalo veliko zadovoljstvo i osjećaj važnosti kod djelatnica. Odgojiteljice su radile sa djecom 5 ili 6 sati, a ostalo se odnosilo na pripremu. Stari, stihijski način rada je gotovo u potpunosti iščeznuo. Po prvi puta su se formirali kutići za igru i kazalište lutaka. Promjena se dogodila i u vođenju ustanove, umjesto dva upravitelja, od 1952. godine bira se samo jedan koji je vodio i jaslice i vrtić. Financijsko i materijalno knjigovodstvo se nalazilo i dalje u Pamučnoj industriji Duga Resa.

Zakon o osamostaljenju ustanova donesen je 1954. i njegovim stupanjem na snagu Pamučna industrija Duga Resa više nije mogla biti vlasnik Jaslica i obdaništa. Iste godine je predano na upravljanje Općini Duga Resa. To je zahtijevalo formiranje vlastitog knjigovodstva.

Sukladno zahtjevima i potrebama stanovništva formirano je i školsko odjeljenje s naglaskom na tehnički odgoj djece. Školska grupa je bila za djecu od prvog do četvrtog razreda osnovne škole koja su dolazila u obdanište nakon završetka nastave. Tu su boravili do dolaska roditelja po završetku njihovog radnog vremena, ručali su i pisali domaću zadaću. Rekli bismo pojednostavljeno da je u Dugoj Resi od 1954. godine postajalo današnji dnevni boravak za školarce u vrtiću.

Slika 9. Školska djeca na ručku i boravku u obdaništu nakon nastave (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Od 1955. godine dolazi do smanjenja broja djece pa je i to bio jedan od razloga da se uvede školska grupa i da ne dolazi do prekida zaposlenja za tadašnjih osam odgojiteljica. Problem se pokazao i što je ustanova radila u jednoj smjeni, a majke, radnice pamučne industrije u tri smjene.

Općina Duga Resa je po prvi puta kupila klavir što je predstavljalo veliku i značajnu investiciju. Seminari za odgojitelje trajali su po mjesec dana u Zagrebu. Odgojiteljice su cijelo to vrijeme imale organizirani smještaj i hranu, a sve je bilo financirano republičkim sredstvima. Seminari su obuhvaćali fizički, muzički i moralni odgoj, a poseban naglasak je bio na

edukacijama iz slobodnih aktivnosti i kako ih omogućiti djeci. Po povratku iz Zagreba odgojiteljice su morale održavati ogledne aktivnosti i izložbe didaktičkog materijala te na taj način prenijeti iskustva doživljenog svim drugim djelatnicama (prema bivšim zaposlenicima ustanove).

Slika 10. Izložba izrađenog didaktičkog materijala nakon pohađanja seminara u Zagrebu, 1953. godine (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Ogledne aktivnosti koje su se pokazale kao dobar model učenja bile su preteča stručnih ispita za odgojitelje koji su uvedeni 1961. godine (Spomen knjiga DV Duga Resa). Osjetio se korak naprijed u radu odgojiteljica. Od 1926. godine konačno nakon dugo vremena raste broj djece u ustanovi. Jasličke djece je 50, predškolske 55 dok je u školskoj skupini 33 djece. U ustanovi su djeca raspoređena u pet odgojno-obrazovnih skupina. Dolaskom nove djece i novih roditelja kao korisnika javlja se određena sumnja i nezadovoljstvo s radom odgojiteljica. Roditelji su nezadovoljni i pitaju se radi li se dovoljno s djecom. Odgojiteljice su nesretne i pitaju se kako su sada nezadovoljni, a polaze stručne edukacije, polažu stručne ispite. U dogovoru s upraviteljicom i Društvom naša djeca kreće se s priredbama i programima za roditelje da dobiju uvid što djeca znaju, što su naučila i što su odgojiteljice pripremile. Održavaju se priredbe za Dan republike, 8. Mart-Dan žena, Dan mladosti, program Djeda Mraza, završne priredbe za roditelje. Kod roditelja takve priredbe u to vrijeme izazivaju veliko zadovoljstvo i oduševljenje viđenim.

Slika 11. Priredba u Kinu, završena svečanost za roditelje (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Slika 12. Cvjetni korzo povodom Dana mladosti (Izvor: Spomen knjiga DV Duga Resa)

Učinjen je korak dalje u suradnji sa roditeljima te se od 1963. godine započelo sa održavanjem roditeljskih sastanaka i individualnih informacija prema potrebi korisnika i odgojiteljica. Počeo se kupovati časopis „Radost“ kojemu su se radovale odgojiteljice. Časopis se zaduživao i pomno

čuvao. Dolazi prvi pravi udžbenik za rad „Primjena programa u dječjim vrtićima“ (Spomen knjiga DV Duga Resa, 1967).

Pandemija je uvijek bilo, a jedna od najvećih pandemija koja je pogodila djecu rane i predškolske dobi bila je pandemija tifusa 1964. godine (Spomen knjiga DV Duga Resa). Dvije godine nakon nje djece gotovo da i nije bilo, predškolska grupa je bila popunjena 50%, školska 80% a jaslice su bile prazne te njegovateljice nisu imale posla. Premještene su na radna mjesta pralja i sobarica da ne izgube posao. Zbog velikog broja djece slabog zdravstvenog stanja Društvo Naša djeca organizira po prvi puta ljetovanje za djecu vrtića u Selcu i Velom Lošinj (Spomen knjiga DV Duga Resa, 1967).

Dječje jaslice i obdanište Duga Resa konačno započinje s radom u poslijepodnevnoj grupi 1971. godine. Roditelji su to dočekali s velikim oduševljenjem. Radno vrijeme ustanove je od 5:30 do 22:15 sati i u potpunosti je pokriveno radno vrijeme roditelja koji rade u tri smjene. Djeca su raspoređena u dvije skupine koje su u potpunosti popunjene. U jednoj smjeni djeca dobivaju tri obroka. Kako raste broj djece općenito u svim skupinama raste nezadovoljstvo roditelja i zaposlenih te se kreće s pripremama da bi u skoroj budućnosti trebalo sagraditi još jedan objekt.

Naziv ustanove mijenja se 1975. godine te naziv obdanište odlazi u povijest. Novi naziv jest Dječje jaslice i vrtić Duga Resa. Zaposleno je 19-ero radnika, a liječnik dolazi povremeno temeljem ugovora o djelu. Željezni kreveti za djecu jasličke dobi odlaze također u povijest. Nabavljaju se novi drveni kreveti.

Slika 13. Novi drveni krevetići za djecu jasličke dobi (Izvor: Privatna zbirka bivše korisnice ustanove)

U tom periodu šest odgojno-obrazovnih skupina su više nego prekapacitirane. U njih je smješteno čak 170 djece. Tadašnji upravitelj, nastavnik razredne nastave, gosp. Čurilović Anton, 1978. godine predaje projektnu dokumentaciju za izgradnju novog objekta. Sljedeće godine počinju radovi koji se kreću vrlo sporo. Također, dolazi do epidemije žutice s kojom su se uspješno dosta dobro nositi. Nakon skoro tri godine izgradnje, 1981. godine otvara se novi moderni montažni objekt za još pet odgojno-obrazovnih skupina. Zapošljava se 17 novih djelatnika. Broj odgojno-obrazovnih skupina je 12, od koji su čak četiri skupine čiste predškolske. Svi su bili radosni zbog broja djece i da su svi kapaciteti popunjeni. Otvaranje novog objekta daje zamah u stručnom radu. Novi mladi odgojitelji pristupaju novom načinu planiranja, pripremanja i vođenja pedagoške dokumentacije. Po prvi puta se roditelje počinje gledati kao partnere, a ne samo pasivne promatrače. Organiziraju se zajedničke radne akcije. Zaposlenici i roditelji zajedno uređuju vanjski okoliš novog, ali i starog objekta.

Slika 14. Novi montažni objekt „Maslačak“ na lokaciji Trg hrvatskih mučenika gdje je niknulo novo naselje sa zgradama i stanovima za mlade obitelji (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1981)

Slika 15. Radne akcije zaposlenika i roditelja novog objekta vrtića (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Slika 16. Radne akcije roditelja na „starom“ objektu Kasar (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Slika 17. Predah mladih roditelja i zaposlenika nakon rada uz sok „žuti i crni Polo“ (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Početak 80-tih godina osim otvaranja novog dječjeg vrtića, karakterizira veća materijalna izdvajanja za rad ustanove u vidu nabave igračaka i didaktike, opremanje novim namještajem i adaptacijom prvog objekta. Kupuje se po prvi puta novo dostavno vozilo „Zastava 101“ za prijevoz hrane (Spomen knjiga DV Duga Resa, 1983). Dostava se do tada vršila privatnim motorom domara ili automobilom direktora (prema usmenoj predaji bivših zaposlenika). Novo vozilo je izazvalo veliku radost kod svih, zaposlenika i roditelja.

Najvažnije od svega, odgojiteljice se trude da usvajaju sve preporuke struke. Osjeća se timski rad i zajedništvo. U društvu je stvorena klima kako je posao odgojitelja, tada isključivo termin „teta“ vrlo lijep i posebno dobar posao za ženu. Roditelji također iskazuju poštovanje i zahvalnost.

Slika 18. Novo dostavno vozilo „Zastava 101“ (Izvor: Spomen knjiga DV Duga Resa, 1983)

Period ulaganja i napretka završava 1988. godine. Mijenja se klima i javlja se nezadovoljstvo zaposlenih. Smatraju da se previše trude, a za to su izuzetno malo plaćeni. Iste godine su veliki štrajkovi u cijeloj zemlji. U Pamučnoj industriji Duga Resa, u kojoj rade gotovo svi roditelji i korisnici vrtića, također su veliki štrajkovi. Plaće se isplaćuju svaka tri mjeseca i kreću ispisi djece. Usprkos teškoj situaciji, Vrtić prvi puta organizira ljetovanje za djecu u Velom Lošinju u Odmaralištu Pamučne industrije. Rast nezadovoljstva i štrajkovi kao da su bili uvertira u ratno razdoblje Domovinskog rata.

Dječje jaslice i vrtić Duga Resa cijelo vrijeme uzbuna i stradanja (Spomen knjiga DV Duga Resa, 1991.) radio je u skloništu Gradske knjižnice. Jedan dio djece je bio sa svojim odgojiteljicama u izbjeglištvu u Ankaranu (Slovenija). Ustanova je pala na 120 djece. Plaće su bile minimalne, ali se ponovno vratila dobra atmosfera, svi su se držali zajedno i željeli su da djeca što manje osjete u kakvom teškom periodu odrastaju. U tom periodu su nastala jako lijepa likovna i literarna djela odgojiteljica i djece. Ipak, svi su čekali bolja vremena i prestanka rata.

Slika 19. Djeca, odgojiteljice i domara u skloništu Gradske knjižnice Duga Resa (Izvor: Spomen knjiga DV Duga Resa, 1991)

Slika 20. Loši smještajni uvjeti u vrtiću nakon ratnih zbivanja (Izvor: Spomen knjiga DV Duga Resa, 1994)

Nakon Domovinskog rata nastale su velike promjene u kolektivu. Mnogi djelatnici su napustili grad, a s obzirom na manji broj djece postojeći djelatnici su preraspoređeni na neke druge poslove unutar ustanove. Vrtićem počinje upravljati Upravno vijeće, te taj način

poslovanja traje i danas. Čine ga pet članova, tri predstavnika Osnivača, jedan predstavnik roditelja i jedan predstavnik odgojitelja. Financijska situacija je izuzetno loša, ali se sve obnavlja s puno entuzijazma. Dobiva se dosta donacija s kojima se vrše radovi adaptacije i uređenja.

Slika 21. Donacije za vrtić dolazi većinom iz Njemačke i Italije (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Donosi se novi Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (1997.) koji nije tada ispunio očekivanja struke jer nije sadržavao normative. Veliki korak za djecu i način rada odgojiteljica učinjen je 2000. godine uključivanjem vrtića u provedbu programa vrtić kao dječja kuća, koji teži stvaranju poticajnog okruženja koje djetetu omogućuje da samostalno upravlja procesom vlastitog učenja. Odgojitelji percipiraju dijete kao individu. Raste povjerenje u djecu, uče jedni od drugih te se može reći da kompetentno dijete ima kompetentnog odgojitelja. Od početka provođenja navedenog programa osjeća se kako dječji vrtić konačno prestaje biti mjesto gdje su djeca dok roditelji rade i počinje sve više biti uistinu odgojno-obrazovna institucija za djecu rane i predškolske dobi.

Slika 22. Rad u malim grupama, mnoštvo prirodnog i neoblikovanog materijala, rad kroz projekte nova je svakodnevnica današnjih dječjih vrtića (Izvor: Program predškole DV Duga Resa, 2020)

Posebno veliki trend interesa za upis u vrtić bio je 2004. godine. Upisano je 260 djece, dok je na listi čekanja ostalo čak 150 djece. Roditelji su izuzetno nezadovoljni. Vršiti se pritisak na Osnivača. Ponovno su u situaciji, kao 80-tih godina da se mora naći rješenje za upise svih zainteresirani. Odluka je pala da će se adaptirati nekadašnji studentski dom koji više nije potreban i u upotrebi. Na taj način će se izgraditi novi treći objekt Dječjeg vrtića Duga Resa.

U prosincu 2013. godine otvara se novi moderan vrtić - prizemlje, za tri odgojno-obrazovne skupine. Verificirani su novi kraći programi opće igraonice, ranog učenja engleskog jezika. Od 2014. godine iz naziva ustanove se izostavlja jaslice te sada nosi samo naziv Dječji vrtić Duga Resa. U rujnu 2016. godine prema financijskom planu otvara se i gornji kat novog objekta za još tri odgojno-obrazovne skupine. Vrtić sada ima 16 odgojno-obrazovnih skupina. Verificirani i integrirani su programi odgoja u vjeri i učenja engleskog jezika. Kompletirani je po prvi puta u potpunosti stručni tim i skupine su formirane sukladno Državnom pedagoškom standardu. Po prvi puta se može reći da nema liste čekanja i da su sva djeca smještena u vrtiću.

Slika 23. Otvaranje drugog kata objekta Resica (2016.) i smještaj sve djece sa područja grada Duga Resa (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Kad se riješe glavni problemi, smještaj sve djece, dobri materijalni uvjeti, kvalitetno provođenje odgojno-obrazovnog rada slijedi vrijeme da se učini korak dalje za drugu djecu. Četvrti objekt otvara se na području male općine Generalski Stol 2017. godine. Tome se je pristupilo iz želje da sva djeca, pa tako i ona u ruralnom području imaju jednake mogućnosti za odgoj i obrazovanje od najranije dobi. Prvi otpor mještana, „jer oni vode djecu u grad i ne treba im kod njih“ (mještani općine Generalski Stol) pretvorio se u veliko zadovoljstvo i interes za istim. U vrtiću Generalski Stol isprva je bilo smješteno 15-ak djece, a danas imamo 32 djece smještene u dvije odgojno-obrazovne skupine.

Slika 24. Četvrti objekt DV Duga Resa, vrtić u Generalskom Stol (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 2017)

Osnivač, grad Duga Resa od 2018. godine uvodi besplatan vrtić za treće i svako sljedeće dijete u obitelji bez obzira da li druga djeca pohađaju vrtić u isto vrijeme. Takva demografska mjera se u tom pogledu pokazala učinkovitom i zadovoljstvo obitelji s više djece je veliko, ali smještaji kapaciteti nakon njenog uvođenja opet nisu dostatni. Zbog velikog interesa ponovno se vraća *lista čekanja*, naročito za djecu jasličke dobi. Broj djece koja nisu u sustavu je manji, ali ipak postoji. Dječji vrtić u svojoj dugoj povijesti rada susreće se s još jednom pandemijom. Korona virus je izazvao privremeno zatvaranje vrtića, odnosno organizaciju rada u obliku dežurstva u ožujku 2020. godine. Vrtić je bio prazan i tih. Naučili smo živjeti s virusom u ove dvije teške godine. Rad vrtića je bio organiziran u suradnji s roditeljima, „Vrtić kod kuće“ (web stranica DV Duga Resa, 2020), dok je on-line i elektronska komunikacija dobila izuzetno veliku važnost i ulogu u našim životima. Pandemija je odredila drugi način provođenja odgojno-obrazovnog rada, zabranila miješanje djece i skupina, smanjila komunikaciju uživo.

Dječji vrtić Duga Resa 2021. godine obilježio je 95. godina postojanja u kontinuitetu i organiziranog ranog i predškolskog odgoja. Danas ima 4 objekta, 18 odgojno-obrazovnih skupina, 3 odgojno-obrazovne skupine obaveznog programa predškole, 60 djelatnika i 380 djece. I dalje ide hrabro naprijed i u korak s vremenom.

Slika 25. Dječji tjedan „Ljubav djeci prije svega“ (Izvor: Web stranica DV Duga Resa, 2021)

2.b. RAZVOJ PREDŠKOLSKIH PROGRAMA - OD TRADICIONALNIH DO SUVREMENIH

Uvidom u Spomen knjigu Dječjeg vrtića Duga Resa, vidljivo je da u samim počecima rada vrtića, unaprijed planiranih načina odgojno obrazovnog rada nije uopće bilo. Razlog navedenom svakako je funkcija vrtića koja je u to vrijeme bila dominantna, a to je zbrinuti djecu dok su roditelji na poslu.

Prema nama dostupnim izvorima informacija u Republici Hrvatskoj tek 1971. godine, donosi se prvi program odgojno-obrazovnog rada. Uloga odgojitelja i općenito prosvjetnih djelatnika mijenjala se kroz povijest. Nekada se od odgojitelja zahtijevalo da ostvaruje i primjenjuje programe koje je za njega netko drugi napisao, dok je danas odgojitelj taj koji razvija, usavršava, dopunjuje, razrađuje, kreira program odgojno-obrazovnog rada (Miljak, 1996). Kada bismo pokušali napraviti analizu razvoja programa tada bismo ih naveli u njihovom razvojnom slijedu a to su: transmisijski program iz 1971. i 1983., godine, zatim

transakcijski i transformacijski programi koji imaju značajke suvremenog pristupa. Zbog njihove važnosti istaknut ćemo njihove temeljne značajke.

Program odgojno-obrazovnog rada u dječjim vrtićima (1971) i *Osnove programa rada s djecom predškolskog uzrasta* (1983) imali su za cilj pripremiti dijete za školu za koju se smatralo da je početak u obrazovanju djeteta. Navedeni programi, kroz tradicionalni pristup i izravno podučavanje, svu odgovornost su temeljili na onome tko podučava. Program je bio unaprijed propisan. Odgojitelj je bio aktivan, dok je dijete bilo isključivo pasivan sudionik podučavanja.

Slika 26. Časopis po kojem se provodio odgojno-obrazovni rad 60-tih godina u DV Duga Resa (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Tradicionalni program (1971) s naslovom *Program odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću* kao državni dokument bio je orijentiran na budući život, a ne za življenje “ovdje i sada” kako to slikovito navodi Petrović-Sočo (2013). Frontalni način rada sa glavnom vođenom i vremenski određenom centralnom aktivnosti su bila glavna obilježja svakodnevnog rada. Navedeni program nije omogućavao zadovoljenje raznovrsnih razvojnih i individualnih potreba, interesa i prava djece. Odgojno-obrazovne skupine su formirane također isključivo iste starosne dobi. U to vrijeme mješovite odgojno-obrazovne skupine su bile vrlo rijetke i samo

ako drugačije nije bilo moguće formirati skupine. Prema Petrović-Sočo, (2013) struktura odgojno-obrazovnih skupina, mlađa, srednja, starija, pokazuje krutost tradicionalnog kurikuluma verbalnim metodama, u točno određeno vrijeme, s točno određenim normiranim vremenskim trajanjem odgojno-obrazovnih aktivnosti.

PREDŠKOLSKO DETE	
Uredništvo: STASA JELIC, MILENA ROLLER, ANKICA RUDEZ	
Odgovorni urednik: STASA JELIC	
SADRŽAJ XII GODIŠTA	
PSIHOLOGIJA DJETETA	
	Strana
<i>Furlan, Dr. Ivan:</i> Igra kao oblik učenja br. 5—6.	97
<i>Prodanović, Ljubica i Pecelj, Tomislav:</i> Predškolska ustanova kao faktor u razvoju dece u prvoj školskoj godini br 7—8.	161
PREDŠKOLSKA PEDAGOGIJA I METODIKA PREDŠKOLSKOG ODGOJA	
<i>Rojinac Vojislav:</i> Vaspitni rad u mešovitim grupama, br. 7—8.	169
IZ PODRUČJA FIZICKOG ODGOJA:	
<i>Ivanković, Aurelija:</i> Pokretna igra — metodika i izbor pokretnih igara za predškolsku djecu, br. 9—10.	193
IZ PODRUČJA IGRE:	
<i>Pejnović, Silva:</i> Za koje stvaralačke igre naša djeca pokazuju interesa, br. 1—2.	36
<i>V. diček Ivanka:</i> Iskustva odgajatelja dječjeg vrtića Varaždin u praćenju i promatranju dječje igre, br. 7—8	179
<i>Skoda, Marija:</i> Neka zapažanja o stvaralačkim igrama u našim predškolskim ustanovama br. 7—8	183
IZ PODRUČJA MATERINJEG JEZIKA:	
<i>Lukić, Dragan:</i> Značaj i uticaj dečjih priča, bajki i pešmica u procesu vaspitanja u toku popodnevnog rada u predškolskim ustanovama, br. 1—2	1
<i>Sobočan Anica:</i> Bajka i dječje stvaralaštvo, br. 1—2, ...	28
IZ PODRUČJA LIKOVNOG ODGOJA:	
<i>Sobočan, Anica:</i> O crtanju djeteta predškolske dobi, br. 1—2, ...	30
<i>Anika, Julije:</i> Likovno vaspitanje predškolskog deteta, br. 3—4, ...	49
<i>Anika, Julije:</i> Modelovanje, br. 3—4.	79
<i>Grupa odgajatelja — Zagreb:</i> Likovno vaspitanje predškolskog djeteta, br. 7—8, ...	175
PROSLAVE I SVEČANOSTI:	
<i>Paulin, Marta:</i> Za proljetnu svečanost, br. 5—6, ...	127
KNJIZEVNOST ZA DJECU	
<i>Perlić, Zlata:</i> Bajka i vrijeme, br. 1—2, ...	5
<i>Medić, Nada:</i> »Crvena strijela« i nekoliko misli o suvremenoj slikovnici za djecu, br. 7—8, ...	189
	245

Slika 27. Sadržaj i područja podučavanja koja su bila zastupljena šk.god.1962-63. (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Prema spomenutoj autorici odgojitelji su godinu dana ranije isplanirali program odgojno-obrazovnog rada po mjesecima i danima, te su se istog strogo pridržavali. Te izolirane činjenice znanja, odabrane prema zamišljenom, prosječnom djetetu najčešće su podrazumijevale pamćenje i učenje napamet.

Slika 28. Slobodna igra sa velikim maketama koje su se stavljale u prostor vanjskog dvorišta i ponovno se spremale u spremište nakon završetka igre, trajanje igre bilo je propisano (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1947)

Program odgojno-obrazovnog rada (1971) zastupao je vanjske nagrade, pohvale i kazne. Kao što je rečeno, najvažnija je bila priprema djeteta za školu te se težilo izravnom poučavanju djece. Komunikacija s roditeljima je također najčešće bila u toj godini jer se tada najviše savjetovalo roditelje što treba dijete znati da bi mogao biti spreman za školu. Tradicionalni odnos bio je temeljen na hijerarhijskoj poziciji moći odgojitelja prema roditelju. Osnove programa rada s djecom predškolskog uzrasta (1983) donio je novinu jer se njime po prvi puta obuhvatio rad sa djecom jasličke dobi, od 1. do 3. godine. Kao programski dokument bio je suvremeniji od prethodnog ali nije imao bitnog utjecaja na pedagošku praksu (Petrović-Sočo, 2013) jer su se i dalje zanemarivale individualne potrebe djece te se nastavilo sa hijerarhijskim odnosom odgojitelja prema roditelju.

Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske 1991. godine, donio se programski dokument *Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi* koji se pokazao kao izuzetno važan u povijesti ranog i predškolskog odgoja. Navedeno usmjerenje (a ne program) predstavlja veliku prekretnicu u shvaćanju djeteta kao individualnog bića sa svim njegovim specifičnostima i potrebama. Programsko usmjerenje (1991) kao dokument polazi od poštivanja

načela pluralizma i slobode u primjeni pedagoških ideja i koncepcija, različitosti u vrstama i oblicima provođenja programa te demokratizaciji društva prema subjektima koji se pravno i zakonom definiraju kao nositelji programa. To znači da je dječji vrtić mjesto u kojem dijete svakodnevno boravi i uči, oblikuje svoju igru, istražuje i eksperimentira. Posebna važnost daje se prostoru u kojem dijete boravi jer postaje izuzetno bitno da je prostor poticajan kako bi dijete moglo zadovoljiti svoju prirodnu znatiželju, potrebu za igrom, učenjem i druženjem s drugima (Sočo, 2013). Odgojitelj kao stručnjak za rani i predškolski odgoj razumije, podržava i potiče dijete svakodnevno te ga prati u njegovom rastu i razvoju. Uz takvu toplinu i podršku odgojitelja dijete razvija svoje kompetencije, uči, razvija se i napreduje. Ovaj dokument otvara put razvoju nove kvalitete odgojno obrazovnog rada što je istaknuto u naslovu ovoga rada.

Slika 29. Pedagoški neoblikovani materijal postaje svakodnevnica u dječjem vrtiću (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1998)

Sažeto rečeno, navedeni dokument potiče u pedagoškoj praksi različite aktivnosti djece u vrtiću, posebno naglašava važnost igre, partnerske suradnje s roditeljima, profesionalni razvoj odgojitelja i općenito važnosti kvalitete života djeteta u vrtiću. Uz to, *Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi (1991)* svojim pristupom sadržajima govori o djeci s posebnim potrebama. Zaokret u načinima rada u dječjim vrtićima se događa zbog praćenja djetetovih razvojnih i individualnih potreba, interesa i prava. *Konvencija o pravima djece (2001)* također vidi dijete kao razvojno biće kojemu su nužna sva prava da bi se razvio u

psihofizički cjelovitu osobu. Posebna pozornost usmjerena je prema partnerskoj suradnji s roditeljima:

„Roditelji su prvi i pravi odgojitelji svoje djece a odgajatelj jest stručnjak koji im može pomoći ali im ne smije određivati načine odgajanja. Poticajno institucijsko okruženje ovisit će o uspješnosti komunikacije i suradnje među njima, i mogućoj kompatibilnosti ova dva okruženja.“ (Miljak, 1996: 46)

Dijete uči ono što doživljava u svojoj sredini, u dječjem vrtiću koji predstavlja kontekst cijele ustanove i upravo je to bitna orijentacija *Programskog usmjerenja odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi*. Njegove osnove su u transakcijsko orijentiranom kurikulumu koji daje dobru podlogu za suvremeni, transformacijski pristup odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi.

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje kao nacionalni obrazovni dokument u Republici Hrvatskoj donosi se 2011. godine. On obuhvaća cijeli odgojno-obrazovni sustav i predstavlja četvrtu etapu u razvoju hrvatskih predškolskih kurikuluma (Petrović-Sočo, 2013). Njegov značaj nije velik na predškolske ustanove jer ne sadrži toliko novina u odnosu na Programsko usmjerenje (1991), naglašava spomenuta autorica. Nacionalni okvirni kurikulum donesen je u vrijeme kad tradicionalna odgojna funkcija obitelji počinje slabiti, a odgojno-obrazovne institucije preuzimaju tu ulogu u sve većem obimu. Razlog tome je razvoj demokratskih odnosa i promjena društvenog određenja u našoj Republici Hrvatskoj. Danas je opće prihvaćen stav da učenje nikako nije i ne može biti pasivni čin informacija već aktivni proces stvaranja značenjskih veza kojima nije moguće upravljati. Upravo zbog toga dolazi do razvoja novog dokumenta koji je donesen 2014. godine i donosi veliki značaj i promjene za sve sudionike ranog i predškolskog odgoja. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2015) kroz svoje ciljeve, načela i vrijednosti usklađuje se s interesima, potrebama i mogućnostima djece kako bi odgovarao svakom djetetu. Općenito rečeno, temeljni cilj današnjeg ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja je uvažavanje različitosti interesa, dispozicija i sposobnosti djece. Primjenjujući suvremeni pristup svaki vrtić razvija svoj vlastiti kurikulum. Kurikulum se ne može precizno planirati niti unaprijed propisati, već se njegov razvoj istražuje i doraduje tijekom odgojno-obrazovnog procesa. Ishodi su uvijek jedinstveni, neponovljivi, neprenosivi i svakako nepredvidljivi kao što je svako dijete koje je obuhvaćeno primjenom *Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2015).

Slika 30. Radovi nastali kroz projekt „Boje“ (Izvor: Program predškole DV Duga Resa, 2019)

Posebno značajnu orijentaciju suvremenom kurikulumu daje Reggio pristup na kojem se temelji cjelokupna organizacija odgojno-obrazovnog procesa i oblikovanja kurikuluma, čije su osnovne značajke sadržane u kategorijama (Slunjski, 2011) ravnopravnih, recipročnih odnosa između djece i odraslih, zatim uvažavanju prirodne kreativnosti djeteta, koju je potrebno sustavno njegovati, poticati i razvijati. Uz navedeno naglašava se značaj okruženja koji omogućuje izražavanje kreativnosti, slobodu djetetovog izbora aktivnosti, istraživanja i otkrivanja. Pri tome djeca i odrasli partneri su u procesu učenja, koje se temelji na istraživanju, otkrivanju, zajedničkom interpretiranju i razumijevanju vlastitog iskustva.

3. DJEČJA IGRA

U ovom radu se propituje put razvoja kvalitete od tradicionalnog do suvremenog vrtića pa je stoga važno opisati i razvoj dječje igre. Igra i djetinjstvo su nedjeljivi dio kulture i predmet istraživanja razvojne psihologije, socioloških, povijesnih, etnografskih i kulturoloških područja i mnogih drugih. Kada se govori o igri, važno je istaknuti da Konvencija UN-a o pravima djeteta (članak 31.) obvezuje Države potpisnice, a time i Republiku Hrvatsku da priznaju djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, *na igru i rasonodu primjenu njegovoj dobi*, kao i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima.

Značaj igre je vidljiv u tome što daje svakom djetetu priliku za vježbanje i usavršavanje različitih obrazaca ponašanja u uvjetima u kojima izostaju posljedice ponašanja u realnom kontekstu (Duran, 1995). Kroz povijest se pokazalo da u vrstama višim na evolucijskoj ljestvici igra je složenija, dugotrajnija i učestalija. Najvažnija karakteristika igre se vidi u oblicima ponašanja koji se održavaju i primjenjuju u stvarnom životu. Predstavlja mogućnost iskazivanja podsvjesnih i nesvjesnih motiva i želja. Pomoću igre možemo dobiti vrijedne informacije o djetetovu unutarnjem životu. Igra pridonosi formiranju i izgradnji djetetove osobnosti. Danas znamo da slaba prehrana, niska razina obrazovanja, nedostatak medicinske skrbi kao i boravak djeteta u zatvorenom prostoru nepovoljno djeluju na razvoj mozga i dječje igre. Svi zajedno, društvena zajednica, odgojno-obrazovne institucije, stručnjaci za odgoj i obrazovanje i roditelji, moraju omogućiti djeci sva obilježja dječje igre. Ona je moguća jedino kroz obilježja spontanosti, dobrovoljnog sudjelovanja, nepredvidljivosti, osjećaja zadovoljstva, užitka, unutarnje motivacije, fleksibilnosti, usmjerenosti na proces, divergentnost i svakako odsutnost napetosti i prisile.

Igra je važna za spoznajni emocionalni, socijalni i tjelesni razvoj djeteta, pokretač je djetetova učenja i napretka, demonstrator njegova razvoja (Jurčević-Lozančić, 2014). Cjelovit pristup djetetu temeljen ne igri stvara čvrstu povezanost između spoznajnog, socijalnog, emocionalnog i tjelesnog razvoja. Djeca kroz igru vježbaju i razvijaju svoju komunikaciju, verbalnu i neverbalnu. Prema Duran (1995) *metakomunikacijska funkcija igre* govori drugima da li se radi o igri ili stvarnosti. Igra je iluzorna stvarnost (nije stvarni život). Igra ima specifičnu vremensku i prostornu dimenziju i predstavlja simbolički proces u kojem dijete izlazi iz svakodnevnog života. Komunikacijska teorija igre istražuje sposobnost preuzimanja različitih uloga, razumijevanje perspektive drugog, refleksivnu komunikaciju, naraciju i pričanje priča.

Prema Duran (1995) igra kao *multifunkcionalna aktivnost* u odrasloj dobi gubi neke aktivnosti dok neke druge bivaju naglašene.

Važno je naglasiti *zonu proksimalnog razvoja* odnosno idućeg razvoja koju je utemeljio psiholog *Vygotsky*. Zona sljedećeg razvoja djeteta nastaje u prostoru razlike između aktualnog razvojnog stupnja djeteta i njegove potencijalne razine koja će se ogledati u višoj razini njegove autonomije. U zoni proksimalnog razvoja nalazi se raspon zadataka između onih koje dijete samo može savladati i onih koji su u slijedećoj fazi razvoja. Upravo zbog navedenih spoznaja kako dijete najprirodnije i najbolje uči u okruženju s drugom djecom i odraslima, u vrtićima bi se trebao poticati zajednički život djece različite dobi, tj. dobno heterogene skupine.

Slika 31. Mlade djevojke se igraju sa mlađim sestrama na igralištu dječjeg vrtića nakon škole jer im je želja postati odgojiteljicama (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Iako se često citira, za potrebe ovog rada podsjetit ćemo se podijele igre u tri kategorije: *funkcionalna igra, simbolička igra i igra s pravilima* (Vasta, R., Haith, M.M., Miller, S.A., 2004). Kako dijete sazrijeva na motoričkom, osjetnom i perceptivnom području, sazrijeva i njegova funkcionalna igra. Prema Duran (1995) većina psihologa simboličku igru promatra kao razvojni fenomen psihičkog razvoja djeteta, dok igra s pravilima dijete zatječe u već gotovom obliku. Igra s pravilima najčešće je određena kulturom u kojoj dijete odrasta te uključuje dvoje ili više igrača. Igra je rezultat slobodnog izbora djeteta, dijete u igru ulazi i izlazi, fleksibilno strukturira pravila. Igra od djeteta zahtijeva duboko angažiranje.

Kada se govori o igri potrebno je istaknuti *senzomotoričku igru* u kojoj dijete ponavlja neku tjelesnu radnju zbog uživanja u njoj i *konstruktivne igre* u kojima dolazi do slučajnog učenja.

U igri dijete istražuje domene mogućeg u odnosu na sebe, predmete, događaje u svojoj okolini i tako rekonstruira prijašnja iskustva, znanja, načine djelovanja i izgrađuje nova.

Slika 32. Igra u centru građenja nekoliko dječaka zahtjeva poštivanje nepisanih pravila i razumijevanje (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1991)

U tradicionalnim instruktivnim programima u kojima je izražena uloga odgojitelja vidljivo je vođenje odgojitelja usmjereno prema cilju i udaljevanje od djetetovih potreba i motivacije za igrom. Kada bismo pokušali sagledati suvremenu ulogu odgojitelja u djetetovoj igri tada bismo naglasili da je uloga odgojitelja, ponajprije uvjetovana njegovim kompetencijama i znanju, odgojnoj koncepciji koju prakticira, specifičnoj situaciji, vrsti igre i posebice životnoj dobi djece. Odgojitelj sudjeluje neizravno u igri na način da stvara za djecu preduvjete koje promatra, dokumentira, nastoji ih razumjeti te podržavati u daljnjem razvoju. Izravnim sudjelovanjem, odgojitelj potiče djecu na uočavanje određenih fenomena i pojava, pomaže pri rješavanju problema, potiče i olakšava rasprave i razumijevanje djece, te evaluira s djecom završene i planira nove aktivnosti. Razumijevanje djeteta kao kompetentnog bića koje egzistira u kooperaciji s odgojiteljem koji podržava, potiče i razvija djetetovu igru. Odgojitelj koji daje informacije, predstavlja pravila igre, potiče samostalnost, pohvaljuje i vrednuje djetetove aktivnosti uz osiguranje novih sredstava i reorganizira prostor djeluje poticajno na dječju igru. Suprotno navedenom, odgojitelj koji ne prepoznaje djetetove ideje, određuje temu

igre, određuje i inzistira na redu i disciplini koja ograničava dječju igru. Negativne značajke postupanja odgojitelja prema djetetovoj igri su kritiziranje, obavljanje zadataka umjesto djeteta i iskazivanje površnog interesa za igru gdje često dolazi do zahtjeva prema djetetu da prekine započetu igru. Odgojitelji, roditelj i svi koji prate dijete u njegovom razvoju mogu čuti od djeteta njihov odgovor „*Ne mogu sad doći, moram se igrati!*“ (Došen-Dobud, 2016: 17). Spomenuta autorica naglašava da je to znak sretnog djeteta.

Slika 33. Dječje igra sjedeći na klupici, igra prstima, igra zemljom, veliko zadovoljstvo (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Kao što je rečeno u prethodnom tekstu ovoga rada, igra potiče djetetovo duboko angažiranje, svi aspekti djetetove osobnosti aktivno su uključeni tijekom igre. To se uvijek prepoznaje i s kakvom se marljivošću i pedantnošću ona odnosi prema izvršenju radnji koje im nameće prihvaćena uloga (Jurčević-Lozančić, 2016). Prema spomenutoj autorici, iako su emocije najčešći pokretači igre, u njoj su uvijek u većoj ili manjoj mjeri prisutni spoznajni procesi. Poznato je da kroz igru dijete predstavlja, zamišlja, konstruira, prerađuje svoja iskustva, te na taj način vlastitom aktivnošću dolazi do spoznaje o sebi i drugima. Brojni su primjeri iz prakse koji pokazuju da istraživanje u igri omogućuje djetetu ne samo ispitivanje događaja, materijala, predmeta i ovladavanje načinima njihove uporabe, već i stvaranje novog konteksta njihovog upotrebljavanja ali i osmišljavanje nekih novih mogućnosti njihove uporabe. Odgojiteljev stav, povjerenje u djecu i njegova očekivanja izravno utječu na učenje djece, a odgojitelj ima ulogu obogaćivanja okoline kako bi motivirao dijete na učenje i istraživanje. Suvremeni odgojitelj

aktivno dijeli suradničke uloge te je nositelj promjena (Šegud, 2015). Orijentiran je na dijete, stvara pedagoško okruženje koje omogućuje dječju igru.

4. SUVREMENO SHVAĆANJE RANOG DJETINJSTVA

Shvaćanje ranog djetinjstva se mijenjalo kroz povijest, kao i cilj odgoja. Danas više nego ikada prije ističe se da je cilj odgoja *odgoj zdravog i zadovoljnog pojedinca* (Jurčević-Lozančić, 2005). Ukoliko se taj odgoj ne ostvaruje, nužno je mijenjati ponašanje roditelja, preispitati njihove odgojne metode i pružiti podršku i potporu *demokratskom odgojnom stilu*. Suvremeno roditeljstvo je složen fenomen na koji utječu brojni čimbenici. Kvalitetno odgovoriti zahtjevima roditeljstva odgovorna je zadaća koja zahtijeva puno roditeljske umješnosti.

Prema Jurčević-Lozančić (2005) roditeljska kompetencija se stječe kroz nove spoznaje, vještine, mijenjanje loših postupaka i radom na boljem roditeljskom djelovanju. Međuodnos roditelja i djece treba biti prožet osjećajima ljubavi, povjerenja i pripadnosti kao i međusobne odgovornosti.

Slika 34. Radna akcija zaposlenica i majki djece koja pohađaju jaslice (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1965)

Suvremene paradigme ranoga odgoja utjecale su na promjenu shvaćanja djeteta i ranoga odgoja. Dijete je cjelovito biće, ono je aktivan subjekt vlastitoga odgoja i obrazovanja,

znatiželjno je i kompetentno biće koje ima raznovrsne interese, mogućnosti, znanja, razumijevanja i koje, vođeno prirodnom znatiželjom, istražuje svijet oko sebe i aktivno stječe svoja znanja (Babić, 2014). Brojna istraživanja osvjetljavaju ulogu odgojitelja u razvoju i učenju djece, ne samo planiranim, izravnim djelovanjem, već i indirektno, kada kreiraju kontekst koji djeci omogućuje razvoj novih vještina i kompetencija.

Suvremeno shvaćanje djeteta postavlja nove izazove pred odgojitelja. Danas je nužno, više nego ikada, da odgojitelji imaju visoke etičke kompetencije. Odgojitelj treba biti spreman hrabriti dijete dok prolazi kroz odgovarajuća iskustva u kojima će steći sigurnost i povjerenje te ga povezati sa svijetom (Bašić, 2012). Spomenuta autorica, u znanstvenom članku s naslovom *Nova slika djeteta u pedagogiji djetinjstva* naglašava da bitna zadaća odgojitelja nije prenošenje znanja i umijeća na dijete već stvaranje upravo uvjeta u kojima će ih steći na aktivan i svoj način. Dijete uz osjetljivog, kompetentnog odgojitelja može svijet razumjeti i spoznati, dublje osjetiti njegovu povezanost s predmetima, događajima i pojavama. Osim podrške, usmjeravanja i razumijevanja danas je važno djecu pripremiti na brojne životne izazove koje nosi novo doba. Prema Babić (2014) djeca trebaju odraslu osobu kao uzor koji im daje kulturni i etički obrazac. Brojna istraživanja naglašavaju da djeca također trebaju jasno strukturiranu svakodnevicu, red, pouzdanost, rituale i ritam koji je u skladu s njihovom individualnošću i razvojnom dobi.

Današnja obitelj kao odgojna zajednica postoji u različitim oblicima i strukturama (Jurčević-Lozančić, 2011). Promišljanja u ovom radu i povijesni osvrti daju nam još jedan uvid koliko je obitelj kroz sve te godine doživjela promjena. One su vidljive u strukturi obitelji, ulogama i zadaćama članova te možda i najviše u spoznaji koliko se obitelj promijenila u svojim vrijednostima. Današnja *moralna zadaća* (isto, 2011: 143) obitelji je i dalje izuzetno važna kako u životu pojedinih članova obitelji tako i zbog stabilnosti društva. Dijete koje raste u zdravoj i stabilnoj obitelji usvaja vrijednosti empatije, poštovanja, tolerancije i usvaja važnost međusobnog dijaloga i uvažavanja različitosti. Komunikacija u svim odnosima, a posebno u obiteljskim najbolji je i najvažniji način rješavanja nedoumica, poteškoća i strahova koje životni ciklus nosi. Loša komunikacija ili nepostojanje iste predstavlja veliku opasnost u razvoju djeteta i njegovom kasnijem odnosu prema prijateljima, društvu i zajednici. Velika je snaga ranog i predškolskog odgoja upravo u davanju dobrih temelja za buduće odnose.

„Dijete uči ono što doživljava i cijelim je svojim bićem okrenuto prema roditelju koji ga osobnim primjerom usmjerava prema mnogim životnim vrijednostima.“ (Jurčević-Lozančić, 2011: 144).

Slika 35. Majka nakon preuzimanja djeteta iz jaslica (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Danas aktualne spoznaje govore o djetinjstvu koje je užurbano, prati ga komercijalizacija te su djeca izložena manipulaciji masovne dominacije medija. S obzirom na vidljive društvene promjene, te intenzivni tržišni utjecaj na djecu, djetinjstvo postaje izuzetno kratko, gotovo da nestaje i postaje svijet odraslih. Današnja djeca gotovo nikada nisu bez prisutnosti odrasle osobe, sve aktivnosti su im unaprijed isplanirane i slobodno vrijeme sa vršnjacima bez kontrole gotovo više i ne postoji. Za skraćivanje djetinjstva su svakako kriva i mnogobrojna stresna iskustva današnje djece (Bašić, 2012). Nasuprot spontanoj igri postavlja se niz aktivnosti s ciljem učenja, koje su podržane tehnološkim napretkom. Zanimljivo tumačenje o tradicionalnom i suvremenom shvaćanju djetinjstva i djece daje Babić (2014) uvodeći nas u svijet znanstvenih promišljanja o djetetu i djetinjstvu. Na taj način dobivamo uvid u autoričino poznavanje građe i opusa koji se bavi ovom tematikom te uvida u različite pristupe u proučavanju djece i djetinjstva kroz povijest. U promijenjenom djetinjstvu dijete se promatra kao aktivno, kompetentno biće koje ima svoja prava i odgovornosti.

5. POJMOVNO ODREĐENJE KURIKULUMA RANOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Kurikulum u širem smislu predstavlja zajednički, okvirni i orijentacijski sažetak principa na kojima se odgojno obrazovni proces temelji, dok kurikulum u užem smislu predstavlja način prilagodbe odnosno provedbu službenog kurikuluma u svakoj institucije s obzirom na njezine osobitosti. To je teorijski koncept koji je izrastao iz prakse određene predškolske ustanove. Godina 2015. obilježena je kao godina donošenja najvažnijeg dokumenta u radu s djecom rane i predškolske dobi, a to je *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015)*. Njegova polazišta, načela, vrijednosti i ciljevi važni su da bi svaki vrtić danas uspio pronaći svoj vlastiti put razvoja i organizacije ustanove prema svojim uvjetima i mogućnostima i kontekstu u kojem se ostvaruje. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* obuhvaća djecu od 6 mjeseci djetetova života do polaska u školu. Program predškole postaje obavezan u satnici od 250 sati u godini pred polazak u školu za svu djecu koja nisu uključena u redovni odgojno-obrazovni rad u vrtiću. Težnja je da sva djeca steknu iskustvo *institucijskog predškolskog odgoja i obrazovanja*. Organizacija programa predškole treba biti u dječjim vrtićima, iznimno ukoliko nije drugačije moguće pri osnovnim škola, najčešće u ruralnim sredinama.

Temeljne odrednice dokumenta ističu važne postavke koje govore o tome da dijete ima svoju osobnost od samog rođenja, te zaslužuje uvažavanje i poštovanje. Iz prethodnog teksta ovoga rada, vidljivo je da je dijete u prošlom stoljeću tumačeno kao objekt, maleno nesamostalno biće. Suvremeno shvaćanje polazi od tumačenja djeteta koje postaje subjektom koji samostalno konstruira i određuje vlastiti život i razvoj. Razdoblje djetinjstva ima veliku vrijednost i nikako ne može biti samo prolazna i pripremna faza za budućnost. Jednako tako dijete nije izdvojeno od odraslih, već oni zajedno izgrađuju njegovo djetinjstvo u prostoru, vremenu i kulturi u kojoj se ostvaruje.

Slika 36. Radni dogovor djece na igralištu (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1981)

Suvremeno shvaćanje djeteta naglašava djetetovu jedinstvenost i neponovljivost. Svako dijete je posebno i konstruira svoje djetinjstvo. Načela današnjeg rada s djecom su fleksibilnost odgojno obrazovnog procesa, partnerstvo vrtića s roditeljima i širom zajednicom, osiguranje kontinuiteta te neizostavna otvorenost za kontinuirano učenje i usavršavanje sudionika odnosno praktičara odgojno obrazovnog procesa.

„Da bismo promijenili mišljenja, stavove i poglede na dijete, moramo se osobno osvjedočiti u praksi što sve dijete može i što sve zna, i to ne samo jednom nego više puta“ (Miljak, 2015: 33).

Slika 37. Tobogan u unutarnjem prostoru po prvi puta u dječjem vrtiću (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1972)

Republika Hrvatska se kroz Nacionalni dokument odgoja i obrazovanja, NKRPOO, opredijelila za cjeloviti razvoj djeteta i čuvanje svoje nacionalne, materijalne i prirodne baštine (isto, 2015). Sve to je bilo nužno i zbog pristupanja Europskoj uniji 2013. godine, koja teži društvu znanja, multikulturalnosti i uvažavanja. Svako dijete treba osjetiti vlastitu sposobnost učenja kroz igru i aktivnosti prilagođene njegovim razvojnim mogućnostima. Društvo *znanja* ulaže u djecu koja kasnije ostvaruju uspjeh kroz sve institucije odgoja i obrazovanja. Današnje vrijeme globalizacije više nego ikada traži „građanina svijeta“ (2015: 20) koji čuva svoj identitet i kulturu te poštuje druge kulture i svjetonazore. Uloga odgoja i obrazovanja je da djeca rastu sa vrijednostima humanizma, tolerancije i identiteta. Svako dijete je sposobno za donošenje vlastitih odluka i treba ga ohrabriti da bude spremno izražavati svoje mišljenje, a samim time da je spremno preuzeti vlastitu odgovornost. Suvremeni kurikulum ranoga i predškolskoga odgoja usmjeren je prema poticanju i razvoju djetetove mašte i kreativnosti. Djeca moraju imati mogućnost izraziti se na jedinstvene i različite načine u institucionalnim uvjetima koji odgovaraju njihovim potrebama i stilovima učenja. Vjeruje se da dijete ima ogromne razvojne potencijale (ima 100 jezika!) i ono teži tome da razumije svijet, stvarajući vlastite teorije o tome kako taj svijet funkcionira. Temeljni cilj kurikuluma ranog i predškolskog odgoja je osiguranje *dobrobiti za dijete* koja je vidljiva kroz obrazovnu, socijalnu i emocionalnu dimenziju i *cjeloviti razvoj, odgoj i učenje* djeteta kroz ključne kompetencije.

Slika 38. Tradicionalno podučavanje djece na drugim jasticama 1972. godine (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Slika 39. Slobodno crtanje kredom na asfaltu rezervirano za „velike“ predškolce 1982. godine (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

Promišljajući o današnjem provođenju odgojno-obrazovne prakse važno je naglasiti da svaki dječji vrtić i odgojno-obrazovna ustanova ima svoj kurikulum i samim time svoju jedinstvenu kulturu ustanove. Kultura odgojno-obrazovne ustanove utječe na način kako ljudi razmišljaju,

osjećaju i rade, kako organiziraju, oblikuj te podržavaju procese učenja odgojitelja i djece (2014: 37). Prema Slunjski (2011) unapređenje i mijenjanje odgojno-obrazovne prakse nemoguće je bez odgojitelja koji istu svakodnevno osvještavaju. *Osobne koncepcije* (2014: 63) odgojitelja određuju sve aktivnosti, prosudbe, interpretacije i načini postupanja u radu s djecom. Poticajni prostor je jedan od pokazatelja važne uloge odgojitelja koji je spreman mijenjati svoje koncepcije i odgojno-obrazovnu praksu kao i načine razmišljanja. Kurikulum vrtića prepoznaje se i u odnosima, komunikaciji, poštovanju i suradnji svih zaposlenih u vrtiću, kao i partnerstvu s roditeljima koji su ravnopravno uključeni u kurikulum vrtića i njegovo stvaranje. Svi oni zajedno predstavljaju temeljne čimbenike vrednovanja unutarnjeg kurikuluma vrtića, dok se vanjsko vrednovanje ostvaruje kroz nadležne institucije i akademsku zajednicu.

Slika 40. Djelatnice DV Duga Resa, njegovateljice, odgojiteljice, pralja, kuharica i upraviteljica, 1948. godine (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)

6. ZAKLJUČAK

U ovom radu razmatrali su se predškolski programi od samih početaka organizirane skrbi, odgoja i obrazovanja djece najranije dobi. Vidljiva su nastojanja da djeca budu zbrinuta na području Republike Hrvatske još od 19. stoljeća kada su se osnivala dječja zabavišta, pjestovališta, čuvališta. Na području grada Duge Rese, inicijativom vlasnika tvornice, davne 1926. godine otvara se Dječje zabavište za djecu radnika. Ista ustanova, uz promjene naziva i osnivača djeluje i danas u kontinuitetu te je jedan od vrtića u Republici Hrvatskoj koji ima dug povijesni razvoj. Sagledavajući dugi razvojni period u ovom radu nastojala sam opisati načine, uvjete rada, nastojanja i poteškoće na koje se nailazilo u institucionalnom radu s djecom, roditeljima i djelatnicima ustanova. Analizom razvoja predškolskih programa vidljivo je da je rad u tadašnjim dječjim vrtićima bio tradicionalan. Njegova temeljna zadaća bila je zbrinuti, odnosno čuvati djecu dok roditelji rade. Put razvoja institucionalnog ranog i predškolskog odgoja prati i shvaćanje djeteta od malenog bespomoćnog bića do shvaćanja djeteta kao osobe koja ima svoja prava i autonomiju. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) temelji se na prethodnim dokumentima koji su publicirani u posljednjih dvadesetak godina i prati put razvoja predškolskog odgoja u Republici Hrvatskoj. Uz navedeno iskustva dobre prakse posljednjih desetljeća osvjetljavaju primjere kvalitetne odgojno-obrazovne prakse i čije kurikulume već od prije obilježavaju humanističke i integrirane značajke. Dijete je vrijednost po sebi. Rano djetinjstvo je životno razdoblje kada se stvaraju temelji za razvoj i odgoj svih budućih potencijala i sposobnosti. Suvremeno shvaćanja djeteta naglašava važnost okruženja u kojemu djeca i odrasli provode svoje živote i kroz njih uče te je potrebno poticati djetetov razvoj, njegovu igru i učenje. Prema spomenutom dokumentu temeljna polazišta u određivanju poticajnog okruženja u instituciji dječjeg vrtića jesu razvojna primjerenost (dobna i individualna) te pedagoška oblikovanost i socio-konstruktivistička paradigma. Temeljem navedenih značajki nastale su mnoge promjene, prije svega u strukturiranju prostora, koji je sve više uređen na način da se u njemu ugodnije osjećaju i djeca, i odgajatelji. Dijete uči u aktivnoj interakciji s fizičkim i socijalnim okruženjem, raspravljajući s drugom djecom i odraslima. Ono uči aktivno pri čemu učenje nije jednostrani prijenos znanja, već aktivna konstrukcija.

Uz postojeća saznanja nadam se da će daljnji put i razvoj ranog i predškolskog odgoja u Republici Hrvatskoj napredovati, razvijati se i biti podrška roditeljima u novim vremenima i biti dostupan svoj djeci.

LITERATURA

1. Arhivska zbirka Dječjeg vrtića Duga Resa: *Spomen knjiga Dječjeg vrtića Duga Resa od 1926. do 2016. godine.*
2. Odbor za proslavu Pamučne industrije Duga Resa (1959): *75 godina Pamučne industrije Duga Resa.* Duga Resa
3. Babić, Nada (2014): *Suvremeno djetinjstvo: teorijski pristupi, prakse i istraživanja.* Osijek: Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jura Strossmayera.
4. Bašić, Slavica (2012): *Kriza djetinjstva, Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 67: 10-12*
5. Došen-Dobud, Anka (2005): *Malo dijete – veliki istraživač,* Zagreb: Alinea
6. Došen-Dobud, Anka (2016): *Dijete – istraživač i stvaralac,* Zagreb: Alinea
7. Došen-Dobud, Anka (2019): *Nove slike iz povijesti predškolskog odgoja: prilozi povijesti institucijskog predškolskog odgoja.* Zagreb: Novi redak
8. Duran, Mirjana (1995): *Dijete i igra,* Jastrebarsko: Naklada Slap.
9. Jurčević-Lozančić, Anka (2005): *Izazovi odrastanja: predškolsko dijete u okruženju suvremene obitelji i vrtića.* Petrinja: Visoka učiteljska škola.
10. Jurčević-Lozančić, Anka (2011): *Redefining the educational role of the family.* Croatian Journal of Education, 13 (4), 122-150
11. Jurčević-Lozančić, Anka (2014): *Pedagogical Aspects of Socializing Processes in Children's Play.* Croatian Journal of Education, 16 (1), 81-93.
12. Jurčević-Lozančić, Anka (2016): *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu.* Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Zagreb
13. Miljak, Arjana (1996): *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja: model Izvor.* Velika Gorica: Persona
14. Miljak, Arjana (2015): *Razvojni kurikulum ranog odgoja: model Izvor II: priručnik za odgojitelje i stručni tim u vrtićima.* Zagreb: Mali profesor
15. Petrović-Sočo, Biserka (2013): *Razvoj modela kurikuluma ranoga odgoja i obrazovanja.* Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 71: 10-13
16. Slunjski, Edita (2011): *Kurikulum ranog odgoja: istraživanje i konstrukcija,* Zagreb: Školska knjiga.
17. Šagud, Mirjana (2015): *Komunikacija odgojitelja i djece u igri i strukturiranim aktivnostima.* Školski vjesnik, Časopis za pedagoška i školska pitanja 64 (1), 94-11.
18. Vasta, R., Haith, M.M., Miller, S.A. (2004): *Dječja psihologija.* Jastrebarsko: Naklada Slap
19. Stručno povjerenstvo (2015): *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.* Narodne novine, 05/2015.

POPIS SLIKA

Slika 1. Zgrada konjušnice (2016) preuređena u prostor Dječjeg zabavišta (1926) za djecu radnika tvornice (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	6
Slika 2. Prva učionica za mlađu djecu (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	7
Slika 3. Topli obrok, mlijeko i kruh (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	8
Slika 4. Djeca Zabavišta na svom igralištu (1949) sa prvim postavljenim klackalicama (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	9
Slika 5. Odgojiteljica s djetetom jasliske dobi (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	10
Slika 6. Željezni „kinderbeti“ u kojima su djeca cijelo vrijeme boravila dok su bila u unutarnjem prostoru jasliska (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	10
Slika 7. Žene bez rupca su odgojiteljice, žena sa bijelim rupcem je njegovateljica, žena u crnom je spremačica/sobovija (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1953)	11
Slika 8. Željezni kovčezi koji su zaključani zbog tajnosti podataka djeteta. (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	12
Slika 9. Školska djeca na ručku i boravku u obdaništu nakon nastave (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	13
Slika 10. Izložba izrađenog didaktičkog materijala nakon pohađanja seminara u Zagrebu, 1953. godine (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	14
Slika 11. Priredba u Kinu, završena svečanost za roditelje (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	15
Slika 12. Cvjetni korzo povodom Dana mladosti (Izvor: Spomen knjiga DV Duga Resa)	15
Slika 13. Novi drveni krevetići za djecu jasliske dobi (Izvor: Privatna zbirka bivše korisnice ustanove)	17
Slika 14. Novi montažni objekt „Maslačak“ na lokaciji Trg hrvatskih mučenika gdje je niknulo novo naselje sa zgradama i stanovima za mlade obitelji (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1981)	18
Slika 15. Radne akcije zaposlenika i roditelja novog objekta vrtića (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	18
Slika 16. Radne akcije roditelja na „starom“ objektu Kasar (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	19
Slika 17. Predah mladih roditelja i zaposlenika nakon rada uz sok „žuti i crni Polo“ (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	19
Slika 18. Novo dostavno vozilo „Zastava 101“ (Izvor: Spomen knjiga DV Duga Resa, 1983)	20
Slika 20. Loši smještajni uvjeti u vrtiću nakon ratnih zbivanja (Izvor: Spomen knjiga DV Duga Resa, 1994)	21
Slika 21. Donacije za vrtić dolazi većinom iz Njemačke i Italije (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa)	22

Slika 22. Rad u malim grupama, mnoštvo prirodnog i neoblikovanog materijala, rad kroz projekte nova je svakodnevnica današnjih dječjih vrtića (Izvor: Program predškole DV Duga Resa, 2020).....	23
Slika 23. Otvaranje drugog kata objekta Resica (2016.) i smještaj sve djeca sa područja grada Duga Resa (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa).....	24
Slika 24. Četvrti objekt DV Duga Resa, vrtić u Generalskom Stol (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 2017).....	25
Slika 25. Dječji tjedan „Ljubav djeci prije svega“ (Izvor: Web stranica DV Duga Resa, 2021).....	26
Slika 26. Časopis po kojem se provodio odgojno-obrazovni rad 60-tih godina u DV Duga Resa (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa).....	27
Slika 27. Sadržaj i područja podučavanja koja su bila zastupljena šk.god.1962-63. (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa).....	28
Slika 28. Slobodna igra sa velikim maketama koje su se stavljale u prostor vanjskog dvorišta i ponovno se spremale u spremište nakon završetka igre, trajanje igre bilo je propisano (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1947).....	29
Slika 29. Pedagoški neoblikovani materijal postaje svakodnevnica u dječjem vrtiću (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1998).....	30
Slika 30. Radovi nastali kroz projekt „Boje“ (Izvor: Program predškole DV Duga Resa, 2019).....	32
Slika 31. Mlade djevojke se igraju sa mlađim sestrama na igralištu dječjeg vrtića nakon škole jer im je želja postati odgojiteljicama (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa).....	34
Slika 32. Igra u centru građenja nekoliko dječaka zahtjeva poštivanje nepisanih pravila i razumijevanje (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1991).....	35
Slika 33. Dječje igra sjedeći na klupici, igra prstima, igra zemljom, veliko zadovoljstvo (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa).....	36
Slika 34. Radna akcija zaposlenica i majki djece koja pohađaju jaslice (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1965).....	37
Slika 35. Majka nakon preuzimanja djeteta iz jaslica (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa).....	39
Slika 36. Radni dogovor djece na igralištu (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1981).....	41
Slika 37. Tobogan u unutarnjem prostoru po prvi puta u dječjem vrtiću (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa, 1972).....	42
Slika 38. Tradicionalno podučavanje djece na drugim jaslicama 1972. godine (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa).....	43
Slika 39. Slobodno crtanje kredom na asfaltu rezervirano za „velike“ predškolce 1982. godine (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa).....	43
Slika 40. Djelatnice DV Duga Resa, njegovateljice, odgojiteljice, pralja, kuharica i upraviteljica, 1948. godine (Izvor: Arhivsko gradivo DV Duga Resa).....	44

Izjavljujem da je moj diplomski rad „Od tradicionalnog do suvremenog vrtića – put razvoja kvalitete“ izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima, osim onih navedenih u njemu.

Ana Božić, v.r.